

## Bölüm 22

# TOPLUMSAL BELLEK BAĞLAMINDA KÜLTÜR, DİL VE ÖĞRETİMİ

Dilek ÜNVEREN KAPANADZE<sup>1</sup>

### Giriş

Dünyada değişimler devam ederken başta akademide olmak üzere toplumun her kesiminde kültür kavramı, üzerinde hâlâ söz söylenecek başat kavramlardan biridir. İnsanın bir kültür varlığı oluşu şüphesiz onu diğer canlılardan ayıran temel özelliklerindedir. Zira, ancak insanın olduğu yerde kültür olgusundan söz edilebilir. İnsan, kültürü yaratır ve o kültür içinde kendine bir yaşam alanı oluşturur. Yaratılan bu kültür de bu alan içinde insanı geliştirir.

Bu çalışmada ilk olarak dil ve kültür tanımları verilerek bu iki kavramın düşünce dünyasında hangi referansları ifade ettiği belirlenmeye çalışılmıştır. Gerek Türk düşünce hayatı içindeki gerekse yabancı düşünürlerin tanımlamaları verilerek kültür kavramına bakış açıları gösterilmiştir. Bunun yanında kültür-dil ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda genel olarak dilin kültürü yansıması, bu yönüyle de taşıyıcı bir rol üstlenmesi üzerinde durulmuştur. Ancak bu çalışmada, üzerinde fazlaca söz söylenmemiş olan dilin bir kültür ve toplum yarattığı düşüncesine de değinilmiştir. Öyle ki dinamik bir yapı olan dilin, genel itibarıyla kalıplaşmış öğelerden ibaret kültürü, her süreçte nasıl inşa ettiği ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu yapılanlarla dil ve kültür kavramları arasındaki ilişkinin anahtarları gösterilmiştir.

Öteden beri dil-kültür ilişkisi hep incelenen bir durum olmuştur. Tarihsel sürekliliği sağlama önermesi içinde bu ilişki devamlı olarak dile getirilmiştir. Dilin kültürü inşa etmesi, kültür yapılarını içinde barındırıyor olması, kültürel aktarımın en önemli araçlarından biri olarak onu yansıtabilme gücü, bu iki kavramın söz konusu olduğu her zeminde hep dile getirilen düşünceler olmuştur. İnsanoğlunun ana dilini öğrenmeye başlamasından itibaren aslında kültürünü de edinmeye başladığı savı, konunun araştırmacıları tarafından neredeyse genel kabul sayılmıştır. Dil yapıları içinde yaratılan bu kültür unsurları, yine dilin olanaklarından yararlanılarak yaşatılmakta ve aktarılmaktadır. Dil öğretiminin merkeze alındığı ve kültür aktarımının bir dil yapısı olarak metinler aracılığıyla aktarma olgusu yine bu araştırmada ele alınan konulardandır. Metinlerin kültür ve onun aktarılmasında ki işlevleri, metinlerin art alanda ortaya koyduğu kültürel öğelerin çözümlenmesi ve eğitim sürecine entegre edilmesi bu incelemenin yapıtaşlarından olmuştur. Özellikle metinlerdeki kültürel gönderimlerin aktarımında eğitim süreçleri ve ana dilinin etkililiği ifade edilmiştir.

<sup>1</sup> Dr. Öğretim Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretimi ABD, dilekkapanadze@sdu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3415-9274>

## Kaynakça

- Adalı, O. (1983). Ana Dili Olarak Türkçe Öğretimi Üstüne. *Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı*, 379-380, 31-36.
- Akarsu, B. (1998). *Dil-kültür bağlantısı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aksan, D. (1999). *Anlambilim*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2007). *Her yönüyle dil*. Ankara: TDK
- Aktaş, Ş. (2009). Edebi metin ve özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araş. Ens. Dergisi*, 39, 187-200.
- Arıoğlu, İ. E. ve Atasoy, Ö. A. (2015). Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/16 Fall, 109-126.
- Arkonacı, A. S. (2016). *Söylem araştırmaları*. İstanbul: Hiperlink
- Artun, E. (2009). Ortak Türk Kültürü Ürünlerinin Çocuk Edebiyatına Katkıları, -Türk Halkları Edebiyatı II - Beynelhalk Uşaq (Çocuk) Edebiyatı Kongresi- Materyaller (Bildiriler) 1. Kitap, Bakü: Qafqaz Ün.Yay
- Aslan, E. (2017). *Türk halk edebiyatı*. Ankara: PegemA
- Asutay, H. (2003). Yabancı dil öğretiminde kültür bağlamı ve öteki dil. *Ankara Üniversitesi (TÖMER) Dil Dergisi*, 118, 26-29
- Baran, A. G. (Edt.) (2013). *Sosyolojide yakın dönem gelişmeler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Bilgiç, E. (1986). *Maarif davamız*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları
- Bourdieu, P. (1998). *Practical reason: on the theory of action*. (R. Johnson, Çev.) Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1999). *Language and symbolic power* (G. Raymond ve M. Adamson, Çev.) Cambridge: Harvard University Press.
- Delibaş, M. (2013). Yabancı dil öğretiminde ortak eylem göre sınıf içi hedef ve etkinliklerin hazırlanması (yenilenmiş Bloom taksonomisi). *Turkish Studies*, 8(10), 241-249
- Demirel, Ö. (2009). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: PegemA
- Develi, H. ve Yıldız, C. (Edt.) (2017). *Uygulamalı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi el kitabı*. İstanbul: Kesit
- Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk dili*. Ankara: Grafiker
- Elitez, Ö (2016). *Pierre Bourdieu'nün kuramı ve sosyolojik kullanımları*. İstanbul: İletişim
- Ergin, M. (2013). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak
- Ergün, M. (1994). *Eğitim sosyolojisine giriş. (Eğitim ve toplum)*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Göğüş, B. (1983). Ana Dili Eğitim Programlarının Niteliği. *Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı*, 379-380, 40-49.
- Günay, D. (2013). *Söylem Çözümlemesi*. İstanbul: Papatya
- Günay, D. (2017). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Papatya
- Güneş, F. (2016). Dil Öğretim yaklaşımları ve Türkçe Öğretiminde Uygulamalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bil. Ens. Dergisi*, 8, 123-148.
- Güvenç, B. (1979). İnsan ve kültür. İstanbul: Remzi
- Güvenç, B. (2018). *Kültürün abc'si*. İstanbul: YKY
- [http://mevzuat.meb.gov.tr\\_0](http://mevzuat.meb.gov.tr_0) Milli Eğitim Temel Kanunu
- İlkdoğan, H. (2017). Göstergenin toplum düzlemindeki yeri: toplumsal göstergebilim. *İdil*, 39, 3147-3164.
- İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A.S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İnanç, B. Y. (2004). *Gelişim psikolojisi ve ergen gelişimi*. Ankara: Nobel Kitabevi
- Kelly, M. (Edt.) (2001). *Pierre Bourdieu: Language, culture, and education: Theory into practice*. Bern: Peter Lang Publishing
- Kocaman, A. (1996). *Söylem üzerine*. Ankara: Hitit Yay.
- Kocaman, A. ve Osam, N. (2000). *Uygulamalı Dilbilim-Yabancı Dil Öğretimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hitit Basım Yayım.
- Korkmaz, Z. (2007). Türk dili üzerine araştırmalar. Ankara: TDK
- Korkmaz, Z. (2017). Dil bilgisi terimleri sözlüğü. Ankara: TDK
- Korkmaz, Z. (2017). Türk dili üzerine araştırmalar. Ankara: TDK
- Nash, R. (1990). Bourdieu on education and social and cultural reproduction. *British Journal of Sociology of Education*, 11 (4), 431-447

## Eğitim Bilimleri

- Özdemir, E. (1983). Ana dili öğretimi. *Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı*, 379-380, 18-31.
- Özkalp, E. (2014). *Sosyolojiye giriş*. Bursa: Ekin Basım Yay. Dağ.
- Özudođru M. (2016). *Eleştirel söylemden eleştirel okumaya*. Ankara: Anı Yay.
- Öztürk, H. (1993). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Hatibođlu
- Sözen, E. (2014). *Söylem Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*, Ankara: Birleşik Yayınları.
- Şişman, M. (2002). *Örgütler ve Kùltürler*. Ankara: PegemA
- Tapan, N. (1990). Yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kùltür bağlamının değerdendirilmesi. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 7, 55-68.
- TC MEB (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara.
- TDK (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK
- TELC (2013). *Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Öğrenim, Öğretim ve Değerdendirme*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yay.
- Tural, S. (1992). *Kùltürel kimlik üzerine düşünceler*. Ankara: Ecdad Yay.
- Turhan, M. (1997). *Kùltür değışmeleri*. İstanbul: Ötügen Neşriyat
- Ünalın, Ş. (2014). *Dil ve kùltür*. Ankara: Nobel
- Ünveren Kapanadze, D. ve Kaya, T. (2019). 11.Sınıf Öğrencilerinin Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Uygulanan Söylem Çözümleme Yöntemine İlişkin Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27 (1), 1-20. DOI: 10.24106/kefdergi.427429
- Ünveren Kapanadze, D. (2018). The Effect of Using Discourse Analysis Method On Improving Cognitive and Affective Skills In Language and Literature Teaching. *European Journal of Education Studies*, 4(5). Erişim Adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED582442.pdf>
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yay.
- Varış, F. (1994). *Eğitimde program geliştirme, "Teori ve Teknikler"*. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.
- Yaylagül, Ö. (2015). *Göstergebilim ve dilbilim*. İstanbul: Hece Yay.
- Yıldırım, Y. (2016). Eğitim sosyolojisi perspektifi ile Piaget ve Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramları üzerine sosyolojik bir analiz denemesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakùltesi Dergisi*, 5(2), 617-628.